

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Francisca Agirre Irizar

*Legazpi,
Gipuzkoa
(1922)*

Aurkibidea

Biografia

1922an jaioa, Legazpiko Urtatza auzoko Ibarrola baserrian. Aita Ibarrolakoa eta ama Antzuolakoa zituen. Eskolan Legazpin ibili zen, plazako eskolan 7 urterekin hasi eta 13ra bitartean. Eskola amaitu ondoren, auzoko Urtazar baserrian aritu zen neskame-lanetan. Baserritik bizi izan da eta, astoa hartuta, kalera joan behar izaten zuen esne-saltzera. 16-17 urterekin, sukaldaritza-ikastaroak hartu zituen beste hainbat lagunekin batera, Legazpiko gozotegi batean. Patrizioareneko nagusien etxean neskame aritu zen, eta argazkiak errebelatzen nola laguntzen zion azaltzen du. Galtzak egiten esku ona izan du beti, eta etxean ez dago inor, dantzarako Frantziskak egindako galtzarik erabiltzen ez duenik. Urtatza Garaikoa baserrira ezkondu eta 10 seme-alaba izan zituen.

Zintak

LGA-036

- **Proiektua:** Legazpiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Data:** 2010-07-02
- **Iraupena:** 71 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Otegi, Aitziber

Pasarteak

1. Baserriko jeneroa herrira

- **Erref:** LGA-036/003
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:03:14. **Bukatu:** 00:05:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Baserrian behiak eta ardiak zituzten eta behi-esnea kalera saltzen zuten eskolara joan aurretik. Eguraldi txarra zenean, baba eramaten zuten denda batera, eta bertan bazkaltzen zuten.

2. Ibarrolako soroak

- **Erref:** LGA-036/004
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:05:05. **Bukatu:** 00:07:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Ibarrolan soroak zituzten eta laborantza egiten zuten: garia, artoa, baba, erremolatxa... Lurra nola lantzen zuten eta zer tresna erabiltzen zituzten azaltzen du.

3. Goldea eta uztarriak

- **Erref:** LGA-036/005
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:07:18. **Bukatu:** 00:08:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak

Laburpena:

Behiak lotzen zizkioten goldeari soroko lanetarako; uztarria nola lotzen zen azaltzen du. Auzoan baziren uztargileak.

4. Soroko urte-sasoiak eta tresnak

- **Erref:** LGA-036/006
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:08:17. **Bukatu:** 00:11:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Arearen eginkizuna aipatzen du. Soroko gaiak erein eta jasotzeko urte-sasoiak aipatzen ditu. Garia igitaiaz biltzen zuten, eta gero sortatan lotu.

5. Garia lantzeko prozesua

- **Erref:** LGA-036/007
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:11:01. **Bukatu:** 00:12:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

Garia lantzeko, hasieran harrian jotzen zuten; geroago, galbahean garbitu eta kutxan gordetzen zuten. Galbahea nolakoa zen eta prozesua azaltzen du.

6. Irina eta errota

- **Erref:** LGA-036/008
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:12:17. **Bukatu:** 00:14:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

Garia Zumarragako Bengolea errotara eramaten zuten eta bertan irinaren hainbesteko bat kentzen zieten. Irina nola neurtzen zuten azaltzen du.

7. Etxeko ogia

- **Erref:** LGA-036/009
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:14:02. **Bukatu:** 00:15:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Etxean ogia nola egiten zuten azaltzen du. Ero-mahaian egiten zuten ogi masa.

8. Gari-jotzea

- **Erref:** LGA-036/010
- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:15:58. **Bukatu:** 00:16:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

Gari-jotzea auzolanean egiten zuten, etxe gehienetan egoten zen gari-jotzeko makina.

9. Legazpiko eta Zumarragako azokak

- **Erref:** LGA-036/011
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:16:40. **Bukatu:** 00:18:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroztera

Laburpena:

Legazpira joaten ziren azokara eta arrautza eta oiloak saltzen zituzten, frontoian izaten zen. Jakiak beso-saskian eramaten zituzten. Zumarragan igandetan egiten zen azoka.

10. Izarak eta arropak garbitzen

- **Erref:** LGA-036/013
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:20:11. **Bukatu:** 00:22:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Izarak garbitzeko lixiba egiten zuten, xaboa erabiltzen zuten. Bi harri izaten zituzten; eta busti eta xaboiu ondoren, ontzi berezi batean jarri eta ur-berotan edukitzen zituzten egosten. Kolorezko jantziak ez ziren lixibatan garbitzen.

11. Gorputza eta arropa garbitzeko moduak

- **Erref:** LGA-036/014
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:22:20. **Bukatu:** 00:23:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Arropak eta gorputza garbitzeko, xaboi berdina erabiltzen zuten; baina, gehienetan, ura bakarrik. Gorputza garbitzeko, ura ontzietan berotzen zuten.

12. Etxerako bidea egiten

- **Erref:** LGA-036/015
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:23:27. **Bukatu:** 00:25:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

Etxera biderik ez zegoen garaia aipatzen du. Neska eta mutil aritu ziren bidea egiten, baita Francisca bera ere.

13. Eskolako oroitzenak

- **Erref:** LGA-036/016
- **Iraupena:** 0:03:52. **Hasi:** 00:25:20. **Bukatu:** 00:29:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Eskolan Legazpin ibili zen, plazako eskolan. Maistra euskaldunak zituen, erdaraz ikasten bazuten ere. 7 urterekin hasi zen eskolan, baserriko umeak ez ziren parbulariora joaten. Eskolara hasi zenerako, bazekien irakurtzen. "Katona" liburuaren aipamena eta anekdota bat.

14. Eskolako materiala

- **Erref:** LGA-036/017
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:29:12. **Bukatu:** 00:30:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

Eskola deskribatzen du. Mahai gainean tinteroak edukitzen zuten. 13 urtetara arte ibili zen eskolan.

15. 13 urterekin ume-zaintzaile

- **Erref:** LGA-036/018
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:30:27. **Bukatu:** 00:33:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

13 urterekin eskola utzi eta ume-zaintzaile joan zen auzoko Urtatza baserrira. Umeak entretenitzeko, jolasak egiten zituzten, tortoloretan nola jolasten zuten azaltzen du.

16. Etxeko garbiketarako egiteko tresnak

- **Erref:** LGA-036/019
- **Iraupena:** 0:02:46. **Hasi:** 00:33:30. **Bukatu:** 00:36:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

16 urterekin neskame joan zen Legazpiko maistraren etxera; eta, bertan, 8 urte eta erdi egin zituen. Garbiketarako eskuz egiten zituzten. "Arenatzeko" zepiloaren aipamena (zorua garbitzeko erabiltzen zen). Argizaria ematen zioten zoruei, etxe askotan ziren erlategiak eta argizaria erraz lortzen zen.

17. Erlezaintzan aritua

- **Erref:** LGA-036/020
- **Iraupena:** 0:05:57. **Hasi:** 00:36:16. **Bukatu:** 00:42:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Auzoan, erlategi bat baino gehiago zegoen; Franciscak etxe ondoko estalpe batean zituen. Ekainean, erleak tokiz aldatzen zirenean, orduan zaintzen zituen; urtean behin, umeak jartzen zituztenean, kaxatik ateratzen ziren eta ura botatzen zuen han gera zitezen. Egurrezko kaxak izaten ziren, ezta egiteko prozesua aipatzen du.

18. Erleen umeak

- **Erref:** LGA-036/021
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:42:13. **Bukatu:** 00:44:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

Erleek umeak udan izaten zituzten; eta, orduan, umeak jartzera kanpora ateratakoan, hainbat kaxatan banatzen zituzten. Erle erreginaren aipamena egiten du.

19. Ezkondu osteko bizimodua

- **Erref:** LGA-036/025
- **Iraupena:** 0:04:07. **Hasi:** 00:46:37. **Bukatu:** 00:50:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Neskametzta amaitu zuenean, Urtatzara ezkondu zen eta 10 seme-alaba izan zituen. Seme-alaba denak etxean izan zituen, medikua Legazpitik joaten zen, ez zegoen emaginik. Bere umeen aipamena.

20. Umea garbitzeko eta zaintzeko erak

- **Erref:** LGA-036/027
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:50:56. **Bukatu:** 00:51:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Umeak garbiontzian ura hartuta garbitzen zituzten. Paketerik ez zen izaten eta zapiak jartzen zitzaizkien. Umea sehaskan edukitzen zen.

21. Koltxoiak garbitzeko moduak

- **Erref:** LGA-036/028
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:51:52. **Bukatu:** 00:53:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Ilezko koltxoiak izaten ziren orduan; eta haiek garbitzeko, ileak atera, tela garbitu eta ilea astindu egiten zuten. Egunero ematen zitzaion buelta koltxoiari.

22. Etxeko janaria

- **Erref:** LGA-036/032
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:57:58. **Bukatu:** 00:59:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Gosaritan, esne-zopak eta taloa jaten zituzten. Igandetan, kafesnea eta garbantzuak izaten zituzten. Etxean ereiten zen jakia izaten zen otorduetako jakia.

23. Txerria hil osteko banaketak

- **Erref:** LGA-036/033
- **Iraupena:** 0:02:57. **Hasi:** 00:59:16. **Bukatu:** 01:02:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

Neguan txerria hiltzen zuten etxean, eta urte osorako jana izaten zuten. Udan, apaiza soroak bedeinkatzera joaten zenean, oilaskoa ematen zitzaion. Etxean odolkiak egiten zituzten eta etxekoen artean banatzen zituzten.

24. Mezako ohiturak

- **Erref:** LGA-036/034
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 01:02:13. **Bukatu:** 01:03:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Mezara joatea derrigorra izaten zen, eta ordu erdiko bidea egiten zuten Legazpiko elizara joateko. Meza latinez izaten zen eta, aldare nagusiaz gain, beste 5 aldare zeuden alboetan. Egun berezietan alboko aldareetan ematen zen meza.

25. Argazkilaritza gertutik ezagututakoa

- **Erref:** LGA-036/037
- **Iraupena:** 0:02:56. **Hasi:** 01:05:04. **Bukatu:** 01:08:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Beste adierazbide batzuk

Laburpena:

Francisca neskame egondako etxean, nagusia argazkilaria zen eta etxean hari laguntzen aritzen zen, argazkiak errebelatzen. Errebelatzea nola egiten zen azaltzen du. Argazkiak txuri-beltzean izaten ziren. Nagusiak Patrizioarenean argazki asko ateratzen zituen; bertan arotz-lanetan aritzen zen.

26. Gozo-dendan lan egin zueneko

- **Erref:** LGA-036/038
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 01:08:00. **Bukatu:** 01:10:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

16-17 urterekin, neguan Legazpiko gozo-dendan aritu zen sukaldean ikasten.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-06-06

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com